

<https://doi.org/10.23939/shv2018.01.075>

АНАЛІТИЧНА ФІЛОСОФІЯ СТАЄ БЛИЖЧОЮ....

(Рецензія на монографію Андрія Синиці “Сучасна аналітична філософія: від прагматики мови до концептуалізації свідомості”. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2017. – 448 с.)

Ігор Карівець

Національний університет “Львівська політехніка”

ihor.v.karivets@lpnu.ua

ORCID: 0000-0002-4555-2226, Scopus Author ID: 57194522632

© Карівець І., 2018

Analytic Philosophy Becomes Closer...

(Review of a Monograph “Contemporary Analytic Philosophy: from the Pragmatics of Language to the Conceptualization of Consciousness” by Andriy Synytsya. – Lviv: University of Lviv Press, 2017. – 448 pp.)

Ihor Karivets

Lviv National Polytechnic University

ihor.v.karivets@lpnu.ua

ORCID: 0000-0002-4555-2226, Scopus Author ID: 57194522632

In this review, the development of contemporary analytic philosophy is considered from the productive point of view, not from the reproductive or historic one. The reviewer suggests that Synytsya’s monograph is strongly needed for Ukrainian philosophical discourse because its analytic component is very weak or even absent. This monograph is presented the main actual problems that are elaborated by analytic philosophers from Wittgenstein to Kripke and Churchland. Those problems include the problem of consciousness (mind-body problem), artificial intellect, reference, truth etc. The author of monograph analyses the two main turns in contemporary analytic philosophy: the pragmatic and the cognitive. The last turn is connected with the big interest of analytic philosophers in the problems of mind-body relation and consciousness. The reviewer’s criticism of the monograph is concentrated on the author doesn’t present own contributions to resolving of mentioned problems and his own position is a little presented in the monograph.

Key words: analytic philosophy, artificial intellect, cognitive turn, pragmatic turn, mind-body problem.

У сучасному українському філософському дискурсі аналітична (філософська) складова залишається незначною, але завдяки працям та перекладам Андрія Синиці, який працює у галузі логіки та філософського аналізу, вона стає ближчою для сучасного українського інтелектуала, викладачів філософії та намагається зайняти у ньому своє місце. Тим більше, що українська філософія вважається кордоцентричною, а не науковою, тобто такою, що закорінена у сферу почуттів, релігії та літератури і далека від логічно-аналітичних досліджень філософських проблем. Тому монографія Андрія Синиці є спробою донести до українського читача, який займається філософією, розвиток аналітичної філософії, причому розвиток сучасної аналітичної філософії. Тому ця монографія не є цілковито історико-філософською, а продуктивною у тому сенсі, що ознайомлює читача з найактуальнішими напрацюваннями аналітичних філософів, специфікою

аналітичного підходу до вирішення філософських проблем мови, свідомості, істини, штучного інтелекту. Дослідження цих проблем в аналітичній філософії немислиме без звернення до прикладних та природничих наук. Аналітична філософія відкидає чисте теоретизування, говоріння ні про що, а ґрунтується на фактах наукових досліджень, які залучає у свій дискурс.

Сучасна українська філософія досить строката, але її не можна назвати ні кордоцентричною, ні аналітичною; загалом, вона залишається певним видом неорганічного, гібридного, поєднання квазі-марксизму з його пустопорожнім діалектизмом та теоретизуванням, яке відірване від досягнень сучасних наук, зокрема у царинах когнітивістики, штучного інтелекту, генетики, біології, хімії, математики, інформаційних технологій тощо. Тому, коли відвідуєш українські філософські конференції, то нічого цікавого там почути не можна (за рідкісним винятком), бо

доповідачі говорять про щось надзвичайно неконкретне, загальне й позбавлене смислу.

У монографії Андрія Синиці представлені основні розробки сучасної аналітичної філософії у сфері епістемології, філософії свідомості, філософії когнітивних наук та філософії штучного інтелекту. Ці філософські науки є прикладними й потребують спеціальних знань, тому ними можуть займатися лише ті, хто обізнаний з їхньою проблематикою та термінологією, розуміється на діяльності головного мозку, нервової системи та знає основи програмування та прикладної лінгвістики.

Монографія Андрія Синиці складається з чотирьох розділів.

Перший розділ називається “Передумови прагматичного повороту в аналітичній філософії”, в якому автор розглядає причини відмови аналітичних філософів від формального аналізу мови, який був притаманний ранній аналітичній філософії, а також звертає увагу на концепцію свідомості та мови “пізнього” Вітгенштайна, без якого “розуміння тих процесів, що відбулися в сучасній аналітичній філософії, буде неповним” [Синиця 2017: 15].

Другий розділ “Прагматичний поворот в аналітичній філософії: категоріальний аналіз” присвячений розгляду причин повернення аналітичних філософів до метафізичних проблем, але зі своїми підходами та власним розумінням призначення метафізики. Крім цього, автор звертається в контексті цього повороту до переосмислення аналітичними філософами таких понять, як істина, референція, значення і сенс, правило, приватна та природна мови.

У третьому розділі “Когнітивний поворот а аналітичних дослідженнях” йдеться про причини занепаду лінгвістичної філософії, яка була популярною у 50–60-х роках минулого століття і звернення представників аналітичної філософії до психофізичної проблематики. Ось саме у цьому розділі автор показує, як активно аналітичні філософи реагують та залучають у сферу свого аналізу досягнення у царинах експериментальної психології, комп’ютерних наук, нейронаук тощо. Саме тут у когнітивних дослідженнях аналітичних філософів можна побачити прощення з дуалізмом душі і тіла, ментальних процесів та нейропроцесів.

І, нарешті, четвертий розділ “Когнітивні аспекти штучного інтелекту як напряму аналітичної філософії свідомості” розкриває новітні напрацювання аналітичних філософів у сфері, у якій відбувається стрімкий розвиток. У центрі уваги автора опиняються традиційні поняття самість, особистість, свобода волі, які переосмислюються

в аналітичній філософії з погляду концепцій “сильного” і “слабкого” штучного інтелекту. У цьому ж розділі йдеться також і про етичну проблематику, яка пов’язана з трансгуманізмом та етикою роботів.

Прочитавши монографію Андрія Синиці, можна зробити деякі висновки про стан сучасної аналітичної філософії, а також спробувати передбачити подальший її розвиток. Передбачення у цьому випадку є обґрунтоване самим змістом цієї книжки.

З монографії Андрія Синиці випливає, що аналітична філософія й надалі зближуватиметься з прикладними та природничими науками, які досліджують штучний інтелект, свідомість, життя як біологічно-інформаційний феномен тощо та використовуватиме різноманітні види аналізу для розв’язання конкретних проблем філософії. Сучасна аналітична філософія не цурається, так би мовити, “класичних” проблем філософії: буття, знання, сенсу життя і навіть феноменології, яка, з аналітичної точки зору, може бути аналізом феноменологічних (вербальних) дескрипцій (аналітична феноменологія). Але не лише це привертає увагу аналітичних філософів до феноменології. Враховуючи проблему свідомості, представники аналітичної філософії не можуть нехтувати центральним поняттям феноменології, а саме: інтенціональністю.

Аналітична філософія не є монолітною та одноманітною. У ній наявні різні підходи до вирішення тієї чи іншої проблеми (і не лише логічні, хоча без логіки аж ніяк, практикуючи аналітичну філософію). Розв’язуючи проблему референції, аналітичні філософи пропонують низку важливих аспектів, а саме: лінгвістично-філософський (Квайн, Стросон, Лінський, Доннелан), когнітивний (Грайс, Серль), соціально-каузальний (Кріпке), психофізичний (Патнем), інтегральний (Дамміт, Шенк, Бірнбаум, Мей) [Синиця 2017: 382]. А що вже говорити про проблему свідомості, яку в аналітичній філософії розглядають як частину проблеми співвідношення психіки (mind) і тіла (body). Намагаючись відповісти на питання, що таке свідомість, як співвідноситься ментальне і фізичне, аналітичні філософи залучають результати досліджень нейронаук, неврології, прикладної лінгвістики, наук про штучний інтелект, біології тощо. Серед аналітичних філософів не існує єдиного розуміння, що таке свідомість. Є різні підходи: епіфеноменалізм, емерджентизм, нейтральний монізм, логічний бігевіоризм, теорія тотожності, аномальний монізм, функціоналізм, біологічний натуралізм, нове

містеріанство, когнітивний плюралізм, натуралістичний дуалізм тощо [Синиця 2017: 383].

Таке розмаїття підходів до вирішення тих чи інших проблем не є недоліком аналітичних філософів. Навпаки, як зазначає Томас Найджел у праці “Смертельні питання”: “Я вважаю, що треба більше довіряти проблемам, ніж вирішенням, інтуїції, ніж аргументам, та плюралістичній незгоді, ніж систематичній гармонії... Щоб виникло розуміння, філософія повинна вміти переконувати. Це означає, що вона має створювати та руйнувати погляди, а не лише формулювати зв’язні системи висловлювань” [Nagel 1991: x–xi].

Особливий інтерес викликає четвертий розділ монографії “Когнітивні аспекти філософії штучного інтелекту як напряму аналітичної філософії свідомості”, а в ньому підрозділ “Трансгуманізм, робоетика і дружній штучний інтелект”.

Актуальність цього підрозділу полягає у тому, що сьогодні людина втрачає свою винятковість мислити, бути розумною. Адже існують штучні інтелектуальні системи (машини), які грають у шахи, пишуть статті для газет тощо. Автор монографії зазначає, що виникає “моральний аспект” діяльності таких машин, запровадження штучного інтелекту у різноманітні сфери життя людей. Трансгуманізм виступає за використання біоінформаційних технологій з метою трансформації фізичного тіла людини, її мозку тощо. Трансгуманісти вважають, що штучний інтелект, біологічні та генетичні маніпуляції є частиною еволюції людини. Андрій Синиця слушно зауважує, що “в жодному разі з розвитком технологій

не має виникати не лише загроза людському життю, а й пригнічення прав окремої людини, її гідності і свобод” [Синиця 2017: 368].

Монографія Андрія Синиці є важливою для розвитку в Україні аналітичної філософії, вона формує загальне уявлення про те, що ж таке сучасна аналітична філософія. Проте, хотілося б зазначити, що в цій монографії якось надто несміливо представлені власні аналітичні напрацювання Андрія Синиці; він лише коротко, одним абзацом або двома, висловлює своє ставлення до того чи іншого підходу, але не демонструє своє, “аналітичне”, бачення вирішення того чи іншого питання в межах сучасної аналітичної філософії. Сподіватимемося, що в докторській дисертації Андрій Синиця представить авторські аналітичні концепції та підходи, які збагатять та підсилять аналітичний дискурс в Україні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Синиця, А. (2017). *Сучасна аналітична філософія: від прагматики мови до концептуалізації свідомості*. Львів: ЛНУ імені Івана Франка.

Nagel, T. (1991). *Mortal Questions*. Cambridge: Cambridge University Press.

REFERENCES

Nagel, T. (1991). *Mortal Questions*. Cambridge: Cambridge University Press.

Synytsya, A. (2017). *Contemporary Analytic Philosophy: From Pragmatics of Language to the Conceptualization of Consciousness*. [In Ukrainian]. Lviv: Ivan Franko Lviv National University Press.